

Գերբնդից մինչև Քաղս շինելիք երկաթուղու համար ճանապարհներ որոշող ինժեներ Բարդիկովսկու խմբի վրայ յարձակում են գործել մի խումբ թուրք ազգականներ։ «Կադրէկի» ասելով, սպառնում են ինժեներին և նրա խմբի իրերը պահող երկու ծառաները, մնացածներն ազատուել են։

Մայրաքաղաքի թերթերի ասելով, մարտի 20-ին Պետերբուրգում հրատարակուող «Նեդելիա» շաբաթաթերթի խմբագրատունն է մանուսկրիկն գեմատային կառավարչներից մէկը, Ժեղեհով ազգանունով, և խմբագրութիւնից պահանջում է, որ նա զբաղուի կերպարանի միջոցով միջոց է։ Այն ժամանակ ալ. Ժեղեհովը սարձանակ է հանում և արձակում. գնդակը ծակում է ալ. Մենշիկովի ուսը. վերքը ոչ մի վրտանող չի սպառնում։

ԱՌԱՅՐԱՆԱԲԵՑ.—Ներկայումս արտեղ մի նոր խնդրի մասին է տար-տար խօսում, որը սակայն նոր էլ չէ, այլ հին է և բաւական հասունացած։ — Սա թղթատիրն է որը արտաբերւածը հասցրելով են կատարելագործութեանը։ Սրանով շատ հետաքրքրում է միջին և հարստ դասակարգը։ Այստեղ մի սուռն հիւր դնալիս մտող պէտք է զբաղւում փող ունենալ, հակառակ դէպքում նրա երեսն «աշտը» չկայ։ Ներս մտնելուց և սովորական ողջունարանութիւններից յետոյ, պարտաւոր են նստել կանաչ սեղանի շուրջը։ Ամեն ինչ աշխարհումս ունի իւր սրտեղ սահմանը։ Կանաչ սեղանն է միայն, որ անսահման է... Եւ մի հիւրը ոչ մի բան չընտան, ոչ մի բարոյական բաւականութիւն չընտան, ունեցած փողերից զրկուած, լուսաբացին քննատ ասուն է դառնում, անխելով իւր բաղդը։

ԹՂԹԱՎՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԱՄԱԿ ՓՐԱՆՍԻՆՆԵՐ
(«Նոր-Գլուխ»-ի թղթակցից)

ՓՐԱՆՍԻՆ ԵՒ ԻՏՈՒԼԵ

ՊԵՐՏԻ, 21 մարտի (ն. տ.)—Արմա-

կերպով լուծւում էր այս ձայնը, որ գալիս էր չղիւղէր քաղաքից, հասկանալով էր նրա արտասանած իւրաքանչիւր մի բառը։ Եւ վեր թռչելով կընդի վրայ պրտոյտ էր գալիս, նայում էր շուրջը, որտեղում նրան...

—Ախար ո՞վ է այս, որ հասկանում ու պատասխանում է մտքով անցած բաներին եւ... հրեշտակ, թէ աստուծոյ...

Սակայն մի վայրկեան յետոյ իւր պտղաբերութիւնը վերստանալով, սկսեց ինքն իրեն հաւատացնել թէ ոչինչ ձայն չի լսել, թէ այդպէս միայն թընում է իրեն և հասաւ այն եղբակցութեան թէ իւր մտքում անցածներին պատասխանողը հենց նայն իւր միտքն էր, ուրիշ ոչ ոք։

Բայց և այնպէս նրա աչքին արդէն պատկերացել էր իւր անցեալը շատ ազատ և մութ կերպով։ Եւ այդ սրտապակեր մէջ նա տեսնում էր շատ բան, տեսնում էր չընտանալու ընտանիքով, հարազատներով, տեսնում էր կեանքը, երջանկութիւն, քաղցր ժպիտ ու ծիծաղ...

Ահա իւր հայրը, ահա նա և մայրը. երկուսն էլ ծեր, սպիտակ մազերով և հրեշտակի նման անմեղ դէմքերով, որոնց շատ անգամ Արքայազանի ու իւր կնիքն էր նմանեցրել. Ինչ նուիրական օր... Յիշում էր նա, երբ ծերունի հայր իւր ձեռքից բռնելով ասել էր. «Ես ասպարեկից քաշուած եմ, գործերս ու տան կտրուկաբար յանձնում եմ քեզ» և կրտսեր եղբոր ու քրոջ վրայ ցոյց տալով ասելացիւ էր. «Բու տան երկը որդին եւ և կըլինիս քրանց հայ-

տական միջնորդութեան կառավարութեան գլուխ անցնելն ընդհանուր գահաձեւութիւն պատճառեց ոչ միայն Փրանսիայում, այլ նայն իսկ օտար երկրներում, մանաւանդ Իտալիայում։ Թէև առաջուց յայտնի էր, որ արմատական միջնորդութիւնը միանգամայն չէր կարող հիմնովին փոխել արդէն վաղուց գոյութիւն ունեցող իրերի արտաբերի յարաբերութիւնը, բայց նա գերծինելով քաղաքական դաժնագոյն շղթայով նախապաշարութեանը, միջոց ունէր անելի ազատ և անկախ կերպով գոծելու, անելի ձգտութիւն ըմբռնելու երկրի իրական շահը, քան նախկին միջնորդութիւնները, որոնք աւանդութեամբ իրարու հետ օգտակարութեան լինելով շատ անգամ ստիպուած էին լինում կոյրգիւրդային ընթացքում մի ուղղութեամբ, որ բարձրովին համապատասխան չէր երկրի շահերին, եթէ ոչ գլխովին վնասակար։ Արմատական միջնորդութիւնը որքան որ անկարող էր մէկէն իմէլ նոր հիմնովին լինել ֆրանսիայի արտաբերի յարաբերութիւնը, այնուամենայնիւ իւր գոյութեան կարճ ժամանակամիջոցում նա ցոյց տուեց միտումներ, որ նշանակալից կարող են լինել։

Իտալիան պատմական ծանր վտանգներից անցնելով դարեւոր հերոսական մարտից յետոյ վերջնապէս կարողացաւ իւր ցամաքային միութիւնը ձեռք բերել։ Նրա այդ միութեան օգնեց և Փրանսիան, որովհետև Փրանսիական պետական անձնակցի շտաբը համոզուած էին, որ մի միացեալ Իտալիա ոչ միայն եւրոպայի միութեան տեսակետից զընդունած, այլ իւր գոյութեան շահի տեսակետից պիտի աշխատէր Փրանսիայի բերական դաշնակցութեանը, եթէ ոչ քաղաքական արքանական։

Սակայն, հակառակ շահերի նախատեսութեան, միացեալ Իտալիան հեռացաւ Փրանսիայից և նա իրաւունք ունէր։

Իտալիայի Փրանսիայից հեռացման պատճառը Փրանսիայի մէջ պիտի որոնենք։

Երկրորդապէս Իտալիան թէև միացած, բայց իւր միութեան ամբողջովին լրացնելու համար կարօտ էր ժամանակի և խաղաղութեան։ Նա չէր կարող իւր միացումը կատարել և ապահովուած հա-

րը. սրանց պատգան քեզ կ'հաւատարմուր։ Ուրեմն ուրիշ հայրական կոչումով անդարտ պահպանել...

Հարձեւ թէ հենց այսօր էլ լուծւում էր ծերունու զոգող ձայնը և տեսնում էր նրա հայրական դրոյթով լի աչքերը, որոնց մէջ ուրախութեան արտասուք էր փայլում։

Այդ ժամանակ Յովսէփը քանդ-քանդ երկու տարեկան էր։ Ուրեմն հօր առաջ հայրական համբաւն անտարտ պահելու, և ծերունու խնայողութեամբ ու պատուաւոր կերպով զրկած հարստութեան զինն իւր ձեռքն առաւ։

Նա ինքնիշխան ու հաղուտ էր։ Յանպարտաստից մտաւ նա կեանքի մէջ։ Լաւի և վատի մէջ տարբերութիւն գնելու և ընտրելու այդ մտաւորական ու ընտրական ուժ ունէր և ոչ ժամանակ ու փորձառութիւն։

Գաղտնի, բարոյական գիտութիւններով տաճարում նա սխալ ու վերացական մեթոդով էր կրթուել։ Ահագին տարբերութիւն կար բուն կեանքի և վերացական կեանքի մէջ։ Գաղտնիական գիտութիւններն անկարող էին պատմել կանգնել իրական կեանքի բուռն հոսանքի դէմ. այդ հոսանքը հենց առաջին վայրկեանում իսկ նրան և առաւ իւր գիրկը...

Բայց փորձով հաստատուած է, թէ կեանքի հոսանքի մէջ մարդիկ տակն չուտ արամաղիք են լինում լոյսալու գէպի շարն ու անաղիւր, քան թէ գէպի վսեմն ու բարին։

Նոյնը պատահեց Յովսէփի հետ... Յիշողութեան հենց այս կէտում պատ-

մարել, քանի որ իւր ծոցի մէջը կար, գէթ ըստ երեւոյթին, բողբոջ Վատիկանը, իսկ Փրանսիայում գոյութիւն ունէր համամտաբար մի զօրեղ կուսակցութիւն, որ մի օր կառավարութեան գլուխն անցնելով, կարող էր Պապի աշխարհական իշխանութիւնը վերականգնել։ Ահա երկուքի մի կէտ, որ Իտալիայի զինավարիչներին մտածել պիտի տար։ Միւս կողմից, արդեօք Փրանսիան իւր գաղթականական ծառայումը չէր ըստպառնում Իտալիայի ապագայ յառաջանողացման առաջն առնել և փոխել նրան իւր թերակրող մէջ։ Իւր աֆրիկեան և այլ յառաջնորդացումը Փրանսիան իւր ձեռքը չէր առնում Իտալիայի հրապարակապաշտանոցները և ստիպում նրան տնտեսապէս իւր հպատակ յաճախողը դառնալ։

Իտալիան երկուքի մի այլ պատճառ էր ունէր, գուցէ շատ քիչ հիմնովին։ Բայց ինչ որ այսօր ապացուցուած է, այդ այն է՝ որ Իտալիան մեծ երկիւղի մէջ էր Փրանսիայի հանրապետական դուրսի ինքնիշխան չէր կարող պատահել, որ հանրապետական Փրանսիան օգտուելով Իտալիայի մէջ արդէն գոյութիւն ունեցող պետական կուսակցութիւններից, աշխատէր օգնելու, որ միացեալ միապետական Իտալիան գառնար միացեալ հանրապետական Իտալիա։ Իսկ այստեղ ուղղակի խնդիր էր զրուծ միջոցական հարստութեան գոյութիւնը, որ պատմականապէս իւր մէջ է պատկերացրել միացեալ Իտալիայի գաղափարը։

Ահա մի շարք խնդիրներ, որ ստիպում էին Իտալիային իւր աչքը դարձնել դէպի Գերմանիա և Նոյնիսկ Աւստրիա, որովհետև այն պայմանները, որ չէր կարողանում տալ պատահական Փրանսիային, Գերմանիան և Աւստրիան մեծ մասամբ երաշխաւորել կարող էին Նոյնը գուցէ կարողանար անել և Փրանսիան, եթէ սա մի փոքր անելի հանրապետական սկզբունքներով կառավարուէր իւր արտաբերի քաղաքականութեան մէջ և թողնէր Փրանսիական ոչ նուազ ջինգոյութիւնը։ Հանրապետական Փրանսիան իւր արտաբերի յարաբերութիւնը Իտալիայի հետ նայն հիմնովինների, նայն կղերմտութեան վրայ էր դնում, ինչպէս և Լուի Ֆիլիպպի և իւր նախորդները։

Կերպ փոխուեց ճիշտ այնպէս. որպէս փոխուեց էլ Իտալիական բեմի վրայ, իւր շատ բան կուլիտի կտուրում և կատարում։

Ահա հուշանիկը, տանկից տարիկան մի անմեղ ու անփորձ աղջիկ։ Նա կանգնած է իւր առջև իւր օրիորդական ամբողջ գեղեցկութեամբ, որով արտեղ կախարհուած էին Գա իւր դրացու գրտաքնէր։ Երբեք տան պարտէլները բաժանուած էին մի ցածիկ պատով միայն, ուր բացուած էր և մի փոքրիկ դռնակ։ Մի կողմից գրտաքնութիւնը, միւս կողմից տարիքի ձգտական դարձնի ոյժը մօտեցնում են նրանց և սիրոյ խօսքեր են փոխանակում...

Ինչ նուիրական օր. ինչ քաղցր վայրկեաններ... Յովսէփի այդ մտաւորական չէր, որպէս և ոչ որ մտաւորում է սիրոյ առաջին ժամերը, որին նուիրուած է լինում մարդ իւր հոգոյ ու մտքի բոլոր ոյժերով...

Յիշում էր նա. ճիշտ թաթախման իրականում էր. ժամերգութիւնից մի ժամ առաջ նրանք անդառնալիս սիրայ խոստում արեցին միմեանց։ Եւ իւրաքանչիւրն իւր տան պարտիքի դռնից դուրս գալով փողոցում միացան։ Երկուսն էլ ճոխ հագուստներով մէջ, երկուսն էլ երջանիկ... Այն ժամանակ էլ եկեղեցու դռնակները հնչում էին ճիշտ այնպէս, որպէս հնչում են այսօր. բայց այն ժամանակ նրանց քրտեքը զանգակի հրեշտակի տակ իրար լինում էին սխալութեան մէջ. իսկ նրանց մտքերը զբաղուած էին ապագայ երջանկութեան ծրագրերով...

Ների ժամանակները, ուստի ամեն բան միացած ստիպում էին Իտալիային Աւստրա-գերմանական դաշնակցութիւնը իւր ապահովութեան յիմարանն անելու։ Իտալիայի բռնած այդ ուղղութիւնը ոչ թէ Քաղաքական սխալ, այլ անհրաժեշտ էր։ Սակայն Իտալիան չկարողացաւ օգտուել այդ դաշնակցութիւնից, ինչպէս որ հարկ էր։ Եւ ապետական դաշնակցութիւնը Իտալիային տալիս էր խաղաղութիւն, ապահովութիւն և ժամանակ։ Նա այդ պայմաններից օգտուելով պիտի աշխատէր ներքնապէս իւր քաղաքական շէնքը լրացնել, երկրի տնտեսական դրութիւնը բարելաւածել և ընդլայնել նորոնոր բարեկեցութեանը մրցելուն, այնպէս որ Իտալիան կարողանար ապագայում, մինչև մի յայտնի ստիճան, իւր ապահովութեան յիմարանը իւր մէջ որոնել։

Սակայն Իտալիան պետական անձնակցի մղում առուց շարժառիթը հստակ մէկական հին ոգին կուտ, այն ինչ որ սովորաբար կոչուած է մեծամտութիւն։

Երկրորդապէս Իտալիան փոխանակ խոստանալով Իտալիայի վրայ մտածելու, ձգտեց գաղթականութիւններ ունենալ Աֆրիկայում, որի համար ոչ միջոց ունէր և ոչ, սա այժմ կարելի։ Գաղթականական ծառայումը Իտալիայի թող կէտերից հաւտուր պիտի լինէր։ Ներկայ պայմանների մէջ, ստանց ներքին ոյժ ունենալու, ձգտել Միջերկրական լուսալիական լճակ դարձնելու, անելի քան արկածալից հետեանքներ պիտի ունենար նրա համար։

Իտալիան դեռ շատ հեռու էր Գերմանիային, Փրանսիային և Անգլիային հաւատարմելու պայմաններից։ Իտալիան չբաւականացաւ մի փոքրիկ էրկթթի ունենալով, այլ նա դատապարտելի կերպով աշխատեց փառնել երկթարկ մի դարեւոր համակրալից քրիստոնէական թաղաքականութեան գոյութիւնը։ Իտալիային մոզոյ ոյժը մեծամտութիւնն էր, իսկ հարկչատանինը հայրենիքի անկախութիւնը գաղափարը, որի առաջ և վերջուցում Իտալիան։ Իտալիան գաղթականական թաղաքականութեան իտալիական թաղաքականութիւնը մի մեծ քաղաքական սխալ էր, որի համար և տուեց, որովհետև իւր սեպհական

Այո, երջանիկ վայրկեան էր այդ։ Բայց պատկերը դարձեալ փոխուեց։ Այժմ տեսնում է իւր աշխարհը, որ սպառնալից, զայրալին կանգնած է իւր առջև։ Նրա աչքերը բարկութեան կրակ են ժայթքում և հայրական բերանից օրհնութեան սոյլ այժմ սրտաբուրդն անէժը է թափուած... Իսկ իրենից քիչ հեռու պարտիքի պատի այն կողմը կատարուած է պատճառի տեսարան։ Այստեղից դուրս են հանում մի գաղաղ պտակազարդ և քօղով ծածկուած, որի մէջ անշունչ պառկած է մի մանկահասակ կին... Ամենքն էլ արտասուած են, լուռ ու աղի արտասուք, որի հետ միասին լուծւում է և դատապարտութեան ծանր խօսքերը գէպի այն անձը, որ թաղամեջից այդ ծաղիկ կեանքը... Եւ քանի որ մեծեղական թափօրի ձայնը հասնում էր աշխարհը հօր ականջին, այնքան անելի անէժը էր տեղում հարազատ երգու գլխին... Ու ի լրումն այս բոլորի, բռնում է ծեր կնոջ ձեռքից, միւս երկու գաւակներն էլ առնելը զգլով, թքում և դուրս գնում այն տանից, որ ծերունու կարծիքով պղծուել էր և ուր ապրել այլեւս կարելի չէր...

— Բայց նա իրար բարկացաւ,— իշխողութեան այս կէտում ինքնապաշտպանութեան պէտք զգալով, տապ իւր մտքում։— Այս բանում միգուր էի.— ամենիկն ոչ. նա հին մարդ էր, որպէս ամեն բանի, նոյնպէս և սիրոյ խնդրի մասին նա դատում էր հին գաղափարով նա ունէր իւր հին նախապաշարական համոզումները... Բայց ներկայ ժամանակաբաժանումը տարբեր է. եւ սիրեցի նր-

տունը դեռ չէինած, աշխատեց ուրիշներ խել։

Իտալիայի մի ուրիշ ոչ նուազ սխալն հղաւ լուսաբանակ թշնամական դիրք բռնելը գէպի Փրանսիան։ Իտալիան կարող էր եւ ապետական դաշնակցութեան անգամ լինել, ստանց աշխատելու, որ իւր յարաբերութիւնը Փրանսիայի հետ սուր կերպարանք տունէր, քանի որ տրտեսուպէս ինքը կապուած էր Փրանսիայի հետ։

Այսպէս ուրեմն Փրանսիան և Իտալիան իրարուց հեռանալու փոխադարձ պատճառներ ունէին, որոնք կարող էին հարթուել, եթէ երկու կողմից էլ փոխադարձ զիջողութիւններ լինէին։

Այժմ երբ Փրանսիայում կառավարութիւնը գտնուած է արմատականների ձեռքը, Իտալիան պետական անձնակցի աշխատելու կտակածն է թէ արմատական միջնորդութիւնը որեւէ կերպով կընպաստէ Պապի և նրա հետեղների ձգտումների իրագործմանը, քանի որ արմատական միջնորդութեան ծրագրի առաջին բողոքը նոյնիսկ այդ Պապի և իւր իշխանութեան դէմ է։ Բարեւ է, Փրանսիայում կղերականութիւնը դեռ լուսական ոյժ ունի, ստիպող այդ ոյժը օրէցօր չբանալու վրայ է և արմատական միջնորդութիւնը նրան վերջին հարուածը կըտայ, երբ կըլաջողի պետութիւնը եկեղեցուց բաժանել։ Այս կողմից երկու երկրի կառավարութիւններն այն ձգտումներն ունենալով, անելի բարեկամ պիտի լինին, քան թէ նախ։

Արմատական միջնորդութեան երկուսի գաղով Փրանսիայի գաղթականական քաղաքականութիւնը իւր ջինգոյական աղաւաղից, եթէ ոչ բողոքովին, գէթ մեծ մասամբ յետս պիտի ընկնի։ Գաղթականական ծառայման եթէ ոչ քաղաքական թշնամի, գէթ բացարձակ կողմնակիցներ էլ չեն արմատականները։ Արմատականների այս միտումն է, որ բարեյաջող մերձեցումն բերելու նշաններ է երեւում նայն իսկ Անգլիայի և Փրանսիայի միջև։

Ուրեմն Փրանսիայի և Իտալիայի իրարուց հեռանալու դիտարկ պատճառները յայտնի աստիճանի փառնում, նուազում են։ Ուստի ալ. դի-Ռուդիին

բան, որպէս և նա ինձ, խօսք տունըր ամուսնանալ, սակայն... այդ շարժուեց։ Եթէ նայն իսկ հին մարդկանց հին գաղափարով դատելու լինինք, պէտք է ասենք. նա իմ հօգուտ չէր եղել. մենք իրար համար չէինք ստեղծուած... Իհարկէ ես այդպէս չեմ դատում. ես աչքի առաջ ունէի և իմ և նրա ապագան. ես հասայ այն եղբակցութեանը թէ իւր ապագան պէտք է խորտակեմ, երկուսն էլ զփաղցող պէտք է լինինք... Ու իտալականութիւն համարեցի հեռանալ նրանից, քանի որ ու չէր, և հեռացայ... ձգտութիւնն այս է։ Ես համոզուած էի թէ նա էլ ինձ նման մարդ է. սիրտ, հոգի և բանականութիւն ունի, որ կարող է հանդիմանել ինքն հետ հաշտուել և իւր ձեռքն ու սիրտը մի ուրիշ անելի իրեն յարմար տղամարդի տալով, երջանիկ լինել... Բայց նա չունեցաւ այդ քաջութիւնը և պարզապէս զոհ գնաց իւր կառավարիկ և թոյլ լինելուն, որի մէջ ես մի մտղի շատ անգամ մեղաւոր չեմ։ Ահա այս բանի համար հայրս բարկացաւ և կեանք ու գաւակներն առնելով դուրս գնաց։ Եւ եթէ այստեղ կայ յանցաւոր,— այդ ես չեմ, այլ հայրը, որ երեսի վրայ ձեռք իւր որդուն, որ այս տիւրը միայնակաց կեանքին դատապարտեց ինձ...

Սուտ է, դու սուտ ես, դու խաբար ես ինքը քեզ ես...» Գոչեց անեղեղ ձայնը և նրա կտից գանգակները հրեշտակից։

(Վերջը միւս անգամ)

Արշակ

1896—№ 54
Քաղաքական
տեսած
սխալ
ստանց
նից բա
Ոչ մի
թիւր
սը բար
Իտալիա
անցած
լուսալի
Լոկոր
Գ.
գլուխ
թիւն
մին կ
թիւն
նկուց
Գ. դ
մարդ
ժամա
նից, բ
թշնամ
սիր կ
ցում
նիւ, ս
Թէ երկ
տիճան
պագայ
առայծ
է երկու
ՆԱ
(
ԳԻՆԸ
ՄԱՅԸ
Փորդի
նեք ու
նեք ու
վերջն
բերու
Յորմ
համար
տեղու,
բոլորն
թիւնն
կիւղ կ
այլ գրե
կանութ
Օրաֆոր
գուն մ
կինը կ
։ rts, :
Խիտո
Կինը
մանակ
հայցն
կարելի
զատու
մային
ի միջ
որ համ
տարի)
զայս ա
նեք պ
նորութ
այդ տ
ունիս։
Անցե
այս պ
գով մ
Պր.
ուով ին
կանայ,
կիւղ եղ
Պր. Մ
տեղծու
զաղաւ
բարմ
պիտի
Պր. Տ
փար յա
տիտոր
թիւն ու
բոլորով
կեանք է

քաղաքական մեծ ուղեգրութիւն ցոյց տուած պիտի լինի, աշխատանքով Փրանսիայի բարեկամութիւնը ձեռք բերելու, առանց եռապետական դաշնակցութիւնից բաժանուելու:

Ոչ միայն արմատական կուսակցութիւնը, այլ Փրանսիայի մի քանի մասը բարի ցանկութիւններ ունի զէպի իտալիան, իսկ ներկայ միջադարձի մասին անգամները շատերը բացարձակ խառնաժողովներ են, մանաւանդ ու. Էդուարդ Լոկուրնոն:

Պ. զի-Ռուզվիլիի միջնորդութեան գլուխ անցնելը բացարձակ ուրախութեան տեղի տուեց Փրանսիայում: Ամեն կուսակցութիւն առանց խառնութեան գոհ է նրա պաշտօնի գլուխ անցնելուց:

Պ. զի-Ռուզվիլի, իբրև հաստատման մարդ և յաջ քաղաքագետ, թէև չի բաժանուել եւս պետական գաշնակցութիւնից, բայց նա հեռու կրմնայ անտեղի թշնամութիւնից զէպի Փրանսիան: Ուստի եթէ երկու երկրի մէջ որեւէ մեղքեցում տեղի ունենայ, այդ կարող է լինել, առանց որ մինը գոհուի միւսին: Թէ երկու հարեան երկրները որ աստիճանի իրարու կրթութեան, այդ ասպաղայ գէպքերը ցոյց կրտան, բայց առայժմ այդպիսի միտումն նշմարուում է երկու կողմից էլ:

Ս. Սալան-Գիլիան:

ՆԱՄԱԿ ԱՆԳԼԻՍԵՆԻՅԵ

(«Նոր-Գար»-ի թղթակցից)

ԳԻՆԸ ՕՐՓՈՐՈՂԻ ՀԱՄԱՄԱՐՆԵՐԻՄ

ՄԱՆՉԵՍՏԵՐ, 20 մարտի (ն. ա.)—Օրփորդի ուսանող կանանց, պրոֆեսորներէ ուսնող և անոնց գաղափարակցիներու մէջ խնդիր մը ծագած էր, որ վերջնաբար քաղաքական մեծ յուզում առաջ բերու:

Յարմ հետէ կինը արտօնուած էր համարարանի իւրաքանչիւր դասին հետեւելու, հակառակ իւր սեռային տկարութեան, նշանակելի քաղաքագրութիւնները ցոյց առաւ: Այ միայն տներէ կից կրմնապատից քննութիւններուն, այլ զրեթէ միշտ պատուարներ յաջորդականութեամբ դուրս կուգար: Սակայն Օրփորդի համալսարանը կնոջ և մարդուն մէջ տարբերութիւն մը դնելով, կինը կըրկէր «B. A.» (Bachelor of Arts) — գիտականութեան առաջին աստիճանը արտոնուէ:

Կինը այս բանի վերինաց զէմ ժամանակ է ի վեր կրկնողքէ, և կըշնար հասցնել իւր ձայնը մինչև այնտեղ, ուր կարելի էր: Մօտեւս օր. Հէլեն Գլադսթոն կնոջ իրականաց պաշտպանման մասին տեղային թերթներու մէջ երկար յօդուածներ գրեց: Գլադսթոն օրերուց ի մինչ այլոց կըպնդէր թէ՛ «այն կինը որ համարարանի տարեկանները (3 տարի) աւարտած է և «B. A.» աստիճանը ստանալու համար արու ուսանողներէ պահանջուած քննութիւնները յաջողութեամբ տուած է, ինքն (կինը) ալ այդ աստիճանը ստանալու իրաւունք ունի»:

Անցեալ շաբթու Օրփորդի մէջ կնոջ այս պահանջը քուէարկուեալ համար ժողով մը գումարուեցաւ:

Պր. Crose պաշտպանողական ճառով խնդիրը ներկայացուց ժողովըրդականաց, և զօրուոր շեշտեցով բողոքեց կնոջ եղած զրկանաց զէմ:

Պր. I. H. Warren ըսաւ. «Բանաստեղծութեան, գեղարուեստի և աստեղագիտութեան մէջ, կինը և մարդը իրարմէ չեն տարբերել ինչո՞ւ ուրեմն պիտի դանդաղանովն էտիկապի մէջ»:

Պր. S. Davidson հակառակ դատաւար յայտնեց. «Արդարեւ, կընէր, այդ տիպոսը (B. A.) տակի իմացականութիւն ունենալ չնշանակել, բայց այդ բոլորովին տարբեր և մի մասնաւոր կեանք է, որ կնոջ համար անհնար է

ունենալ. կինը կրնայ բնութեանց մասնակցել, բայց չկրնար այդ գիտական կեանքին մէջ մտնել»:

Պր. Davidson առանձին ձմաց, իբրև պէս շատ անկատար կարծիքներ յայտնողներ եղան: Վերջապէս խնդիրը քուէի ենթարկուեցաւ և 140 քուէի զէմ 215 քուէով կնոջ պահանջը մերժուեցաւ:

Կինը յորմէ հետէ ճանչցաւ իւր «ես»-ը, հասկացաւ իւր գործը մարդկային ընկերութեան մէջ, տեսաւ եղած զրկանքները և բողոքեց անոնց զէմ, բաւական շատ բաներ ձեռք բերաւ, որոնք իրաւունքն էին. անշուշտ Օրփորդի համալսարանին կինն ալ մի օր ձեռք պիտի բերէ «B. A.» աստիճանը ստանալու իրաւունքը, քանի որ զրկանք մըն է իրեն և քանի որ ճանչցած է թէ կըրկուի:

Գնոջ և Օրփորդի համալսարանին մէջ ծագած այս վէճը դեռ պիտի շարունակուի, առ այժմ «Իրաւունքը զօրութիւն» է: Բայց մի օր իրաւունքը իւր տեղը պիտի գտնէ:

ՄԼԵԱՄ.

ՆԱՄԱԿ ԱՆԳԼԻՍԵՆԻՅԵ

(«Նոր-Գար»-ի թղթակցից)

ՄԻ ՆԱԽԱՐԱՅԱՒ

ԼՈՆԴՈՆ, 30 մարտի (ն. ա.)—Անգլիոյ ժողովրդական տարեկան գրօնանքներէն մին, որուն կրմնապատիցն Անգլիոյ երկու նշանուոր համալսարաններու ուսանողները, նաւաբշու մ' է, անմեղ, աշխուժալի մըցում մը և միանգամայն դուրսնալիս մը, որ կըպարզէ այս մեծ ազգին բարոյական և կրթական յատկութիւնները: Քանի որ գրօնանքներու առարկաները քիչ-շատ կըյայտեն թէ ինչ են ազգի մը կրթութիւնը և բարոյական պայմանները, կըրնանք դասուել Անգլիան իւր ժողովրդային գրօնանքներով, վէպերով և թատերգութեանց վիճակներով, և այն ամէն էական պայմաններով, որոնց տակ կըպահուին իր կենաց ամենէն աւելանքը ոգևորութիւնը ազգային շարժումները անվտար պահելու: Անգլիոյ ազգային ընդհանուր գրօնանքներէն զազափար մը ապու համար կը փութած նկարագրել Օրփորդի և Քէմբրիջի նաւաբշու:

Լոնդոնի Թէմս գետին վրայ ամեն սարի մարտի 28-ին տեղի կունենայ նաւաբշու մը. Օրփորդի և Քէմբրիջի համալսարանականներու միջև այս մըրցումն այն աստիճան կըհասարքըրէ ամբողջ Անգլիոյ ժողովուրդը, որ միշտ երկուսի բաժնուած ուսման կուսակցից կըլինին Օրփորդի և ուսման Քէմբրիջի: Առաջնայն խորհրդանշանն է գոց-կապոյտ, իսկ երկրորդինը բաց-կապոյտ, որով այդ օրը իւրաքանչիւրն իւր գոյնը կըկրէ իւր վերաբերուին վրայ: Սա լաւ աստիճան է երկրաստորներու և երկրաստորակցիներու սիրաբանութեան համար: Երկրաստորները երբ պոզուաներու վրայ կըտեսնեն սիրուն բաց-կապոյտ աշքերով օրիորդներ, որ կըկրեն բաց-կապոյտ ժապաւենի կտոր մը, կըսեն անոնց թէ հարկ չկար այդ նշանին, որ ընդհանր քիչնայ աշքերը կըցոյցեն, որ Քէմբրիջիին են: Անգլիոյ մէջ վիճակահանութիւններ և դրամի խաղեր ըստ օրինի արդիւրեւ լինելով, ամեն դասակարգի ժողովուրդը պատահ տալիս մը նկատելով այս նաւաբշու իրենց կարողութեան աստիճանին համեմատ մեծ կամ փոքր գումարներ մըցման կըրկեն:

Լրագիրները շաբաթներ առաջ կըրկուեն մեծ յօդուածներ նուիրել այդ նաւաբշուին. պատկերազարդ հանդէսներ կըպարունակեն մասնակցողներու լուսանկարը և կենսագրութիւնները:

Երկէ այդ նաւաբշուը տեղի ունեցաւ խառն բաղմունքի մը ներկայութեամբ հակառակ անձրեւտ և փոթորկալից օրին: Օրփորդը շահեցաւ: Արդէն 6 տարի է ի վեր յաջողութիւնը Օրփորդի կողմն է: Նաւաբշուի այս սիրուն մըցումը կը-

ցուցնէ թէ Անգլիոյ ժողովուրդն ինչ տեսակ աշխուժութիւն ունի և թէ կըրթեալ գասակարգը, որ կընկրկացաւ համալսարանականներով, ինչպէս իմացական գաղափարման հետ կըմշակէ նախ մարմնական մարզանք, քանի որ այսօր ամբողջ քաղաքակրթ աշխարհը կըճանչնայ, թէ սրբաբ մեծ ու դրամական կարեւորութիւն ունի հին հռոմէական առածը «Առողջ միտք առողջ մարմն» մէջ»:

Յ. Մ. Փաշայեան:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԱՆԳԼԻԱ. — Ռուս. հեռագր. գործակալութիւնը Լոնդոնից հետեւեալն է հեռագրում.

«Համայնքների պալատում Բաուլսըր մի հարցադրում է առաջարկել, ուր յայտարարում է, թէ կուսակալութիւնը պարտաւոր է միջոցներ ձեռք առնել այն պարտաւորութիւնը իկատար ածելու, որը Անգլիան ստանձնել է Թիւրքիայի վերաբերութեամբ նրա հետ կնքած դաշնագրութեան հիման վրայ: Արտաքին գործերի մինիստրը օգնական Կերզոնը պատասխանելով Բաուլսին, յայտնել է, թէ որովհետեւ Թիւրքիան չի կատարել 1878 թ. կղզոտեան դաշնագրութեան առաջադրած պարտաւորութիւնները փոքր-ափական նահանգների մէջ մտցուելը բարենորոգումների վերաբերմամբ, այդ պատճառով Անգլիան ադաւ է համարում իրեն չկատարելու դաշնագրութեան այն յօդուածները, որոնց համաձայն նա պարտաւորուել էր վերցնելու նահանգների ապահովութիւնը պաշտպանել. սակայն զբաղով այնուամենայնիւ Անգլիան չի ազատում Թիւրքիայի հետ կնքած դաշնագրութեամբ իւր վրայ առած ուրիշ պարտաւորութիւնները կատարելուց: Բաուլսի առաջարկը մերժուել է առանց քուէարկութեան գրուելու:

Թիւրքիա. — Ուրիշ անգամ առիթ ունեցել ենք հարգելու Բուլղարիայի իշխանի Գ. Պոլս փառաւ մատուցելու մատիւն. այդ մի պարագ է, որ կատարում է Փերզինանդ իշխանը սուլթանից ընդունած վերջին շնորհների համար: Իշխանի օսմանեան մայրաքաղաքում պահուելու մասին արտասահմանեան մատուց հետեւեալ տեղեկութիւններն է հարգողում: Բուլղարական իշխանը իւր շքանքներ հետ միասին ներկայ է եղել սուլթանի արարողութիւններին. սուլթանին հանդիսաւոր երթը շատ շքեղ էր. երկու կողմը շարուած էր բազմաթիւ զօրք: Հանդիսի վերջում սուլթանը իւր կրտսեր որդուն—Բուրնալ-Էդելինին ուղարկել է իշխանին ողջունելու: Գնորդից յետոյ, իշխանը իւր շքանքներ միասին տնձերի հետ գրօնանք է կատարել Բուլղորի վրայ մասնաւոր գրօնանքով, որ սուլթանը բարեհաճել էր դնել նրա արքայազնութեան տակ: Օսմանեան գահակալը դանդաղ կարգի պատուանշաններ է շնորհել Փերզինանդ իշխանի հետ գրօնուող բոլոր անձերին, որոնցից բուլղարական մինիստր-նախագահ Ստոյլովը արժանացել է Օսմանիլ աղաման-դազարը շքանշանին, իսկ Պետրովը—սկանդուալ Մէլլիդէ պատուանշանին: Երեկոյեան եղգ-Քեօշուում ի պատիւ իշխանի արուել է ճաշ, որի ժամանակ սուլթանի աջ կողմը բաղման է եղել Փերզինանդ իշխանը, ձախ կողմը—մեծ վեպիլը, իսկ դիմացը պալատական իշխանները: Ճաշին ներկայ են եղել նաև բուլղարական մինիստրները, իշխանի շքանքներ և թուրք մինիստրները: Հաց-կերտի վերջացել է ժամը 10-ին, որից յետոյ սուլթանը իշխանի հետ առանձնացել է դահլիճը, ունկնդրութիւնը տեղի է 40 րոպէ, և սպա իշխանը իւր հետեւորդներին հետ միասին մեկնել է պալատից:

ԻՏԱԼԻԱ. — Իտալացիների Աֆրիկայում մղած վերջին պատերազմի ժամանակ հարեւոտանցիները, ինչպէս հարգողում են իտալական լրագրները, սոսկալի անգլիկ վերջինները են գործել: Նեպոսի գործերը ինչպիսի իտալացի հասարակ զինուորներին, ահապին խմբերով յարձակում էին իտալական սպաների վրայ և անխնայ կոտորում նրանց: Հենց այդ պատճառով էլ իտալացի սպաներից շատերը տեսնելով, թէ հարեւները ինչպիսի յամառութեամբ են հետեւում իրենց, փախուտ տուած ժամանակ կատարում անձնապաշտ էին լինում, թշնամու խոգծական տանջանքներին չենթարկուելու համար: Այգալիսիների թուին էր պատկանում և գնեւալ Արմոնդին, որը նախապատիւ համարելով ինքնապաշտ լինելը, մեռել է այս խօսքերը լրացականելով. «Այդ ամենի համար մենք պարտական ենք գնեւալ Բարա-տիներին»: Զատ սպաների, ենթապաշտի, թմբկահարների զաշններով ու սուկններով ծակոտելուց ու բոլորովին այլանպակելուց յետոյ, ողջ-ողջ ձոււմ էին կրակը: Լէյարնանտ զը-Վիտոին, որ բոլորովին թարմ մի երիտասարդ էր, գտել են ուրիշ վերաբերումների մէջ համարեա կիսամեռ, բազմաթիւ վէրքերով ծածկուած, գլխի և կրծքի վրայ խոշոր վէրքեր բացուած և գանգը ձեղնուած: Չուր է ինչդրի, բայց չկարողանալով խմել, Չուրը գուրա է թափուել կոկորդի վրայ բացուած խոշոր վէրքից: Զատ աւելի չարաշուր բաղդի է հանդիպել Սալոնիսի սպան, որի ձեռքերը, ոտքերը և մարմնի ուրիշ անդամները կտրուած յետոյ, թողել են կիսամեռ վիճակի մէջ հեռացել: Պաղատագին աղաքում էր կողքից անցնող զինուորների, որ զբնան և սպանին իրեն, հագուելուում է վերջապէս մի սպայ, որը կատարում է նրա խնդիրը և աւորճանակի հարսուածով վերջ տալիս նրա կեանքին: Զատ աւելի անգլիկութեամբ էր վարում հարեւ հեծելազօրը, որոնք փախուտ տուած տեղը բռնում էին իտալացիների մողերից և օդի մէջ բարձրացնելով գլուխները կարում, սուկններին ծալել էին անցկացնում, իսկ մարմինը չպրտում գետին: Ապահուած խառնալիսիի դիակները, որոնցից մինչև այժմ էլ դեռ կան պատերազմի դաշնուում, բոլորովին կոտորուած և այլանպակուած են, ոմանց բերանն է դրուած մարմնից կտրուած մաի կտորներ: Մատուցելուց տուցուած տեղեկութիւնների համաձայն, Մանկիլը հրամայել է և գնեւալ Գալիանդի ձեռքերն ու ոտքերը կտրուակ ի պատիւ իւր խոտ-միտանցութեան, որ խոտացել էր այլ ևս չպատերազմի հարեւոտանցիների զէմ:

ԱՆԳԼԻԱ և ՏՐԱՆՍՎԱԼ. — Վերջին ժամանակները Անգլիայի և Տրանսվալի յարաբերութիւնների մասին հակասական լուրեր են շրջում: Մի կողմից հաստատում էին, որ Տրանսվալի կառավարութիւնը զբաղուած է ոտքից մինչև գլուխ զինուելով, իսկ միւս կողմից պնդում էին, թէ ինչ նախագահ Կրեկէրը համոզուելով անգլիկաներ կառավարութեան բարի ցանկութիւններն ունենալու նկատմամբ, մտադիր է չուտով Լոնդոն հանապարհուել: Սակայն Տրանսվալի հասարակական կարծիքը բոլորովին հակառակ է Կրեկէրի Լոնդոն գնալու մտադրին: Բուրները, ըստ երեկոյին ամենեւին մտադիր չեն Անգլիայի հետ համաձայնութիւն կայացնելու, որը կարող է ասանհարել նրանց իրաւունքները: Գոնէ ներկայումս այդպէս է մտածում ժողովրդի մեծամասնութիւնը և ցանկանում է, որ նախագահը գտնէ սպասի դիպոքը: Լէյզսի Եւրոպայից վերադառնալուն և խորհրդակցի նրա հետ, որովհետև Լէյզսը Բեքլինում, Լոնդոնում, Պարիզում կարողացել է խոտուելու պետական գաւառի մարդկանց հետ: Կարծում են, որ Լէյզսը կըկարողանայ նախագահին

համոզել, որ յետ կենայ Լոնդոն երթալու մտքից:

ԿՈՒՐԱ. — Կուրա կզգու վրայ գործերը հետզհետեւ աւելի ու աւելի սպառնական վիճակ են ստանում: Ընդհանուր հրամանատար Վէյլերը մտադիր է հրամանատարական տալու, որ ցանկանում էր կզգու արեւմտեան դաւաճները աղտուել ապրտամները յարձակումներից, բայց այդ չաջողուեց նրան: Ապատմները օր ըստ օրէ աւելի են են խորասուզում Տիպար-գեր-Ռիո նահանգի ներքերը և վերջին օրերս մեծ յաղթութիւն են աւարել սպանիացիների զէմ:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

- Վարչակ «Wiek» լրագիրը հետեւալ ծիծաղաշարժ անկեղծան է պատմում առաջնաւոր գրող Լ. Տոլստոյի մասին:
- Սօս ժամանակները զբաղ Տոլստոյը փողոցով անցնելու պատահում է մի ուսուկանի, որը մի հարբած ինկուպտութեամբ քաշկրտում էր զէպի ուսուկանատուն: Տոլստոյը նկատելով ուսուկանի այդ կողմի վարմունքից, կանգնեցրեց և հարցրեց.
- Գու գրագէտ ես եյո, գրագէտ եմ, պատասխանում է ուսուկանը:
 - Բարոյագիտութեան օրինակները կարգացնէ՞ ես
 - Կարգացնել եմ.
 - Ուրեմն պէտք է խմանա, որ չի կարելի բարեկամին վերադռնի:
- Ուսուկանը նույնք զբաղ Տոլստոյի համեստ զէմքին և իւր կարգին ինքն ևս հարցրեց.
- Գու ևս գիտես կարգալ:
 - Գիտեմ, — պատասխանում է զբաղը:
- Բայց ուսուկաններին վերաբերակ կանոնադրութիւնը կարգացնէ՞ ես:
- Ոչ:
- Ուրեմն առաջ գնա, այդ կանոնադրութիւնը կարգա և յետոյ արի ինձ հետ խօսիլ:

Իւր տեսակում մի տակոնի թապահաւանի համար քննութեան առարկայ էր դարձած Յինցինտաի նահանգի գաւառներինց մէկում փետրուարի 19-ին Ապահարգան խնդրողները ամբանացել էին 1893 թուին. հետեւալ տարին, կըր նորատի կէնը պէտք է մայր դասար, նա թողեց մարդուն, գնաց հօրանց տուն և այնտեղ ծնեց: Եյն օրից զէս նա չի ցանկանում վերադառնալ ամուսնու մօտ, չնայելով որ վերջինս բազմիցս թախանձել է: Վերջապէս նա իւր նամակներից մէկում յայտնել է, որ ինքը, արհեստով բրձկուհի լինելով, ամուսնացել է միայն այն քանի համար, այդպէսով իւր անձի վրայ փորձ մայրութիւնը, և այժմ, երբ այդ փորձն աջողուել է, ինքն աւելի լաւ է համարում վերադառնալ իւր նախկին պարապմունքին: Մարդը սակաւած էր զիմեղ գաւառների սպահարգան խնդրելու:

Ռուս հայրենապիտի մի համար ձախ քայլը. — 26րեկգով բնակիչ Ի. Ի. Տարուշիկի անունով մի ուսուկան պաշտական Փերզինանդ իշխանի Բարիս որդու յուսադաւան միտուելու առթիւ իշխանին հետեւալ նամակն է գրել, որ իւր պարգութեամբ բուսական բնութեւնը է:

Նամակի մէջ է մէջից այլոց ասուած է. «Բայց ինչ կըլինէր, որ 26րդ Մեծութիւնն ևս հետեւելով 26ր որդու օրինակին լինէր օչ միայն այդ անունի ծնողը, այլ 26ր բոլոր ուղղափառ հոգատակների զթառստ հայրը: Եմ երեկապիտիւն անկարող է հանդիսանում այդպիսի մի գրաւիչ պատկեր ներկայացնելու»:

ՀԵՌԱԳՐՆԵՐ

ՌՈՒՍՍԵ ԳՈՐԾԱՅԱԼՈՒԹԵԱՆ ՀԵՌԱԳՐՆԵՐ
«ՆՈՐ-ԳԱՐ»-ԻՆ

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 27 հաբ. — Թաղաւոր Կայսրի հաճութեամբ, և յունաց թագաւորի ու թագուհու և Մեծ Իշխան Միխայիլ Նիկոլաւիչի համաձայնութեամբ, մարտի 23-ին Նորին Կայսրական Բարձրութիւն Մեծ Իշխան Գիորգի Միխայիլովիչը նշանուած է յունական տըրքաւոր Մարիայի հետ:

ՕԴԵՍՍԱ. — Մլաւոտական բարեկործական ընկերութեան նախագահ Գ. Պոլսից հեռագիր ստացաւ բուլղարական իշխանի մարտի 26-ին գուրա գալու մասին: Մարտի 28-ին Օդեսայի նաւահանգրատում բուլղարական իշխանին կընդունեն զօրքերի հրամանատարը պատուա-

